

Hint Alt Kıtasında Tarih Kaynakları ve Tarihyazımı

Editörler

Şefaattin Deniz, Abdulkadir Macit, Hasan Asadi

FİKİR

İçindekiler

Önsöz	ix
Giriş	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
HİNT ALT KITASINDA ERKEN DÖNEM TARİHÇİLİK	7
İslam Coğrafyacılarına Göre Hint Alt Kıtası	9
<i>İsmail Pırlanta</i>	
Hicri 3. Yüzyıl Erken Dönem Arap-İslam Tarihçiliğinde Hindistan	43
<i>Zohair Siyamian Gorjy</i>	
Delhi Türk Sultanlığı Devri (1206-1526) Kaynakları ve Tedkikler	67
<i>Umut Kansoy</i>	
İKİNCİ BÖLÜM	
HİNT ALT KITASINDA BABÜRLÜLER DÖNEMİNDE TARİHÇİLİK	213
Hindistan ve Babürlüler Döneminde (Babür Şah (1526-1530) ve Hümâyûn Şah Dönemi (1508-1556)) Tarih Kaynakları ve Tarihyazıcılığı	215
<i>H. Hilal Şahin</i>	
Ekber Şah Döneminde (1542-1605) Tarih Kaynakları ve Tarihyazıcılığı	251
<i>H. Hilal Şahin</i>	

Babürlü Altın Çağı'nın Tarihi, Tarihçileri ve Tarihyazımı: Cihangir Şah (1605-1627) ve Şah Cihan Dönemi (1628-1658)	281
<i>Abdullah al-Mamun</i>	
Evrengzîb Dönemi (1658-1707) ve Ardılı Tarih Kaynakları ve Tarihyazıcılığı	329
<i>Minhazul Abedin</i>	
Hint-Türk (Babürlü-Osmanlı) İlişkilerinin Tarihyazımına Yansımaları	355
<i>Azmi Özcan</i>	
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
HİNT ALT KITASINDA YEREL SULTANLIKLAR DÖNEMİNDE TARİHÇİLİK	375
Hindistan'da Afgan Kökenli Gurlular Yönetiminde Lûdîler (1451-1526), Sûrîler (1540-1564) ve Kararanîler (1564-1576) Dönemi Tarih Kaynakları ve Tarihyazımı	377
<i>Said Şirazi</i>	
Dekken'de Âdilşâhîler (1489-1685), Kutubşâhîler (1512-1686), Âsafcâhîler Haydarâbâd Nizamlığı (1724-1947) Dönemi Tarih Kanakları ve Farsça Tarihyazımı	389
<i>Muhammed Abbasi</i>	
Bopal Nevvâblığı'nda (Bhopal) (1707-1952) Tarihyazımı	413
<i>Said Şirazi</i>	
Keşmir'de Farsça Tarih Kaynakları ve Tarihyazımı	431
<i>Mohammad Mehdi Tavassoli</i>	
Antik Çağ'dan Günümüze Müslüman Bengal'in Tarihyazımı ve Esasları	451
<i>Muhammad Samsuzzaman Racib</i>	
Britanya Hindistanı'nı Yaratmak: İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Hizmetkarları ve Hint Alt Kıtasında Tarihyazımı	481
<i>Mahmut Cihat İzgi</i>	

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HİNT ALT KITASINDA İLİM VE KÜLTÜR

BAĞLAMINDA TARİHÇİLİK 509

Hint-İslam Kültürünün ve İlim Geleneğinin Kaynaklarından

Biri Olarak Seyahatnameler 511

Ahmet Aydın

Hint Alt Kıtasında Kur'an Çalışmaları ve İngiliz Sömürgeciliği:

Tarih Yazımsal Bir İnceleme 573

Nur Uddin

BEŞİNCİ BÖLÜM

MODERN DÖNEM TARİHYAZIMINDA BabüRLÜ

ÇALIŞMALARINA BAKIŞ 599

Babürlü İmparatorluğu'nun Yirmi Birinci Yüzyıla Uzanan

Tartışmalı Anlamları 601

Michael H. Fisher

Babürlü İmparatorluğu'nu Türkiye'de Çalışmak ve Türkçe Yazmak 625

Zeynep Yıldırım

Yazarlar Hakkında 641

Önsöz

İnsanlığın tarihsel birikiminin kaynağını teşkil eden maddi ve manevi unsurlar dünya ve medeniyetler tarihyazımı bakımından ilmi yetkinlikle ele alınmalıdır. İلمي Etüdüler Derneğinde (İLEM) yürütölen ihtisas çalışmaları bünyesindeki Tarih Çalışmaları Merkezi'nin gerçekleştirdiğı dersler, okumalar, atölyeler, yuvarlak masa toplantıları, paneller ve çalıştaylarla amaçlanan ilmi çalışmaların ve üretkenliğin artırılmasıdır. 2020 yılında “Tarihin Geleceğine Dair” dizi seminerler gerçekleştirilmiştir. Bu dizi seminerler ile çağdaş dönemde ana medeniyet havzalarında tarih ilmindeki gelişmeleri, derinleşmeleri, dönüşümleri, genişlemeleri veya farklılaşmaları idrak etmek, tarihin metafiziğini ve anlamını merkeze alarak modern değişme ve gelişmeler ışığında post modern tarihyazımını ve tarihin geleceğini derinlikli bir şekilde tetkik etmek hedeflenmiştir. Seminerler esnasında şu fark edilmiştir ki çağdaş dönem, geçmişin birikiminden bağımsız anlaşılabilir ve şayet geleceğe yönelik yeni bir inşa süreci işletilmek isteniyorsa geçmişin birikimi ortaya serilmeden bu gerçekleştirilemez. Diğer bir ifadeyle kadim medeniyet havzalarındaki milletlerin şimdiki durumlarının anlaşılması için yakın geçmişlerinin yanı sıra tarihsel köklerine de yönelmek gerekmektedir. Bunun Batı merkezli tarih teorilerinin bakış açısıyla açıklanamayacağı izahıtan varestedir. İşte “Medeniyet Havzalarında Tarih ve Tarihçilik (MHTT)” projesinin başlatılma sebeplerinden birisi budur.

Bu hususta insanlığın Hicaz'dan Bilad-ı Şam'a, Irak-ı Acem'den Horasan'a, Mağrib'ten Endülüse, Sind'den Hind'e, Maveraünnehir'den Türkistan'a, Anadolu'dan

Rumeli'ye pek çok havza üzerinde tarih içerisinde kurduğu muhtelif medeniyetlerin veya bu medeniyet havzaları üzerinde hüküm süren pek çok hanedanlığın gerek kendisinin gerek havzanın gerekse de insanlık tarihinin yazımına farklı yönlerden sunduğu önemli katkıların tespit edilmesi gerekmektedir. Bu çabalar çerçevesinde ortaya çıkan kaynaklar, dönem üzerine çalışan araştırmacılar tarafından bilinmekle birlikte bu havzalara dair çalışma yapmak isteyen ilim insanları tarafından, özellikle alana yeni giren genç tarihçiler ve araştırmacılar için bütünlüklü ve etraflı bir şekilde bilinmemektedir.

Bu durumu dikkate alan MHTT'nin odağında ve hedefinde şu üç husus vardır: İlk olarak ana medeniyet havzalarında kaleme alınan tarih kaynaklarının kendi dönemi ve sonrası için nasıl bir konum teşkil ettiğinin tartışılmasının yanı sıra metodolojik hususiyetleri ile tanıtılması ve geçmişinden günümüze havzada biriken tarih kaynaklarının ve onları ortaya çıkaran tarihçilerin bütünlüklü bir şekilde değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu sayede özellikle İslam medeniyet havzalarının tarihçilik hafızasının gün yüzüne çıkarılması amaçlanmaktadır. İkinci olarak ele alınan havzalarda tarihyazıcılığının ne tür süreçlerden geçerek şekillendiğini ortaya çıkarma gayesi bulunmaktadır. Üçüncü olarak ise ele alınan ana medeniyet havzalarında çağdaş dönemde tarih ilmindeki gelişmeleri, derinleşmeleri, dönüşümleri, genişlemeleri veya farklılaşmaları idrak etmek, tarihin anlamını merkeze alarak modern değişme ve gelişmeler ışığında tarihyazımını ve tarihin geleceğini derinlikli bir şekilde tetkik etmek hedeflenmektedir.

Fark edileceği üzere bu proje ile temelde ana medeniyet havzalarında kaleme alınan tarih kaynaklarının teknik hususiyetleri ile tanıtılması ve geçmişinden günümüze bu havzada biriken tarih kaynaklarının bütünlüklü bir şekilde gösterilmesi ve ele alınan havzada şekillenen tarihyazıcılığının serencamını ortaya çıkarmaktır. Bu doğrultuda 2020 yılında İran ve Mısır havzası, 2021'de Memlük Entelektüel Tarihi çalışmaları gerçekleştirilmiş, 2022 yılında Uluslararası Balkan Sempozyumu: Medeniyet Havzalarında Tarih ve Tarihçilik III düzenlenmiştir. Bu projenin ilk kitapları İran'da Tarih Kaynakları ve Tarihyazımı, Mısır'da Tarih Kaynakları ve Tarihyazımı, Balkanlarda Tarih Kaynakları ve Tarihyazımı, Memlük Entelektüel Tarihinin Giriş I: Literatür Değerlendirmesi ve Mısır'da Tarihyazımı: Fransız İşgalinden Mehmed Ali Paşa Dönemine adıyla yayımlanmıştır. Halihazırda da Endülüs, Mağrib, Maveraünnehir, Bilâd-ı Şam, Dicle-Fırat, Arabistan ve Anadolu havzaları üzerinde çalışmaya devam edilmektedir.

Elinizde bulunan bu kitap “Medeniyet Havzalarında Tarih ve Tarihçilik” projesinin dördüncüsü olan Hint Alt Kıtasında Tarih Kaynakları ve Tarihyazımı Çalıştayı’nda sunulmuş metinlerin genişletilmiş ve geliştirilmiş halidir. Hint Alt Kıtası ile ilgili çalışmamızın taslağı 2021 yılının ilk yarısında başlamış, konu üzerinde ihtisas sahibi uzmanlar belirlenmiş, yazılar talep edilmiş, farklı dillerden gelen yazıların tercümesi ve pek çok mesele çalışmanın birkaç yıl sürmesine sebep olmuştur. Bu kitabın temel amacı Müslümanların Hint Alt Kıtası ile irtibat kurduğu ilk asırlardan günümüze kadar hanedanları, devletleri ve yerel sultanlıkları takip ederek Hint Alt Kıtasına yönelik öne çıkan tarihi kaynakları ve tarihçileri irdeleyerek “tarihi kaynaklar” açısından Hint Alt Kıtasının bütünlüklü bir resmini ortaya çıkarmaktır. Bu kitap bölgeye yönelik çalışma yapacak araştırmacılara tarihi kaynaklara kolayca ulaşmayı sağlayarak; dönemler arasında tarihi kaynakların, dinamiklerin, perspektiflerin, izleklerin, tarihçilerin ortaklaşan ve farklılaşan temel yapılarının daha kolay açıklanması, irtibatlandırılması, neden-sonuç ilişkisinin kurulması fırsatını sunacaktır. Tüm bu eserler ele alınırken Hint Alt Kıtasına yönelik kaynakların iç ve dış kaynaklar olarak ikiye ayrılması mümkündür. Burada yoğunluklu olarak mevcut dönemin iç kaynakları merkeze alınmıştır.

Fark edileceği üzere bu kitabın bir odağı tarihçiler ve tarih kaynaklarıdır. Zira kaynak konusu tarih disiplininin asli unsurlarından birisidir. Tarihçiler erişebildikleri kaynaklar nispetince geçmişe dayalı bilgiyi ele almış, bu sayede hem meslektaşlarının hem de diğer insanların yani kamuoyunun hizmetine sunmuşlardır. Bu kitap, ülkemizde Hint Alt Kıtasının muhtelif dönemleri ve hanedanlıkları üzerinde çalışmalar yapan tarihçilerin, hangi kaynakları kullandıklarını ve bu kaynakları kullanarak Hint Alt Kıtasına ve geçirdiği döneme dair ne gibi bilgilere ulaştıklarını gün yüzüne çıkarmaktadır. Bu sayede Hint Alt Kıtasına dair en önemli konulardan birisi olan kaynak konusu detaylı bir şekilde tartışma zemini bulmuş olacaktır.

Kitabın diğer odağı ise Hint Alt Kıtasındaki tarihyazımıdır. Bu bağlamda çalışmada özellikle Delhi Türk Sultanlığı ve Babürlüler başta olmak üzere Hint Alt Kıtası tarihyazıcılığının doğuşu ve gelişimi, yerel sultanlıkların hakimiyetlerini tesis etmede tarihi kullanmaları, mümkün olduğunca tarih yazım yaklaşımları ve tartışmaları gibi konular bütünlüklü bir şekilde ele alınmaktadır. Bu konularda özellikle Hint Alt Kıtası üzerine çalışan ülkemizdeki akademisyenlerin yanı sıra özellikle İran, Pakistan ve Bangladeş’ten akademisyenlerin metinlerinin katkısı, kitabı özel bir konuma taşımaktadır.

Başta bölüm yazarı hocalarımız olmak üzere bu eserin vücuda gelmesine katkı veren İLEM'e ve Tarih Çalışmaları Grubu koordinatörü Halil İbrahim Erol, üyelerinden Selahattin Polatođlu ve asistanlarından Elif Özdođan ile Haşem Gözğü'ye minnettarız. Ayrıca Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nden Deniz Çıkılı'ya ve Dr. Abdullah al-Mamun'a çeşitli düzeylerde sunduğu katkılardan dolayı teşekkür ediyoruz. Hususen Prof. Dr. Enver Konukçu hocamızı yadettimiz gerekiyor. Zira kendileri ülkemizde Hindistan tarihinin önemli simalarından birisi olmuştur. Hatta bu kitap kapsamında kendisinden Babür ve Hümayun dönemi tarih kaynakları ile ilgili bir bölüm yazıp yazamayacağını sorduğumuzda memnuniyetle kabul etmiştir. Ancak hocamız çalışmalar devam ederken önce rahatsızlanmış ve ardından vefat etmiştir. İleri yaşına ve rahatsızlığına rağmen çalışmaya katkı vermek istemesi her türlü takdirin üzerindedir. Bu vesileyle kendisini rahmet ve minnetle anıyoruz.

Bu kitabın ülkemizde hem Hint Alt Kıtası tarih ve tarihçiliğine dayalı tartışmaları zenginleştirmesini hem de tarihin önemli meselelerinden birisi olan kaynak ve yazım hususunu tarihçi perspektifi ile ele alma imkânını oluşturmasını ümit ediyoruz.

Şefaattin Deniz, Abdulkadir Macit, Hasan Asadi

Ocak 2024